

MÚZEJNÉ NOVINY

Banícke múzeum v Rožňave v roku 2023

Vážení priatelia a priaznivci histórie, kultúry a umenia.

Zaiste každý z nás vníma plynutie času ako zrýchľujúce sa univerzum. A tak sa aj nezadržateľne blíži koniec roka 2023, ktorý bol pre nás v Baníckom múzeu v Rožňave obsahovo veľmi rozmanitý. Aj vďaka tejto skutočnosti mám spolu s kolegami a kolegami opäť možnosť prostredníctvom Múzejných novín priblížiť činnosť múzea jeho čitateľom ako aj návštevníkom Baníckeho múzea v Rožňave.

Pavol LACKANIČ | riaditeľ

Rok 2023 bol pre nás v múzeu náročný, nakoľko múzeum pripravovalo a riešilo viacero projektov. Hlavnou témou, ktorá sa objavovala počas celého roka bola Koža a kožušina a jej miesto v ľudskej spoločnosti. Popritom sme sa venovali aj ďalším zaujímavým oblastiam prezentácie (Metercia, parný valec, Rok nástennej maľby - gotika a iné).

V rámci príťažlivej témy Koža a kožušina múzeum pripravilo pre letné obdobie vlastnú výstavu s rovnomeným názvom, ktorá sa okrem histórie a techník spracovania týchto materiálov sústredila aj súčasnú umeleckú a úžitkovú výrobu. Zároveň výstava bola prezentovaná mimo vlastných priestorov aj na pôde Gemerského osvetového strediska. Aktivity k výstave sa

realizovali predovšetkým fyzicky v podobe prezentačno-náučných aktivít pre viaceré cieľové skupiny. Veľmi nás teší, že na začiatku októbra boli vysoko hodnotené aj viacerými návštevníkmi prezentačného stánku múzea v rámci celoslovenského Festivalu múzeí v Kulturparku v Košiciach.

Vďaka priamej participácii múzea na aktivitách v rámci Európskeho kultúrneho dedičstva a Roka nástennej maľby, sme pre vybrané skupiny turistov v spolupráci s OZ Gotická cesta organizovali výjazdové workshopy do gotických kostolíkov v Rožňavskom okrese (Kocelovce, Ochtná, Štítnik, Plešivec), na ktorých sa záujemcovia osobne zapojili do interaktívnych činností na tému gotiky. Témou gotiky sa zaoberal aj 6. ročník Letného múzejného tábora, na ktorom sme do jej tajov gotického umenia zasnúvali aj najmenších.

Múzeum žilo aj iným umením ako obyčajne. Počas roka sa v Andrásyho obrazárni v Krásnohorskom Podhradí okrem výstavy uskutočnili aj dva hodnotné koncerty vážnej hudby (máj a október) a dokonca aj podujatie Tango v Obrazárni, na ktorom si účastníci osvojili poznatky o argentínskom tangu vrátane školy tanga. Pre našich návštevníkov sme vzhľadom na implementáciu projektu Otvorená Galéria od júla 2023 pripravili v Galérii Baníckeho múzea v Rožňave 5 galerijných a múzejných výstav, ako aj množstvo ďalších prezentačných a zážitkových aktivít. V letnej sezóne bola v Andrásyho obrazárni v Krásnohorskom Podhradí počas prázdnin pre návštevníkov sprístupnená pútavá výstava miestneho umelca Rolanda Neupauera - Cellar (Pivnica). O viacerých úspešných výstavách a podujatiach nájdete informáciu v jednotlivých článkoch týchto Múzejných novín.

Tento rok je znovu veľkou príležitosťou poďakovať sa všetkým kolegom a zamestnancom múzea za ich nasadenie, zodpovedný a tvorivý prístup počas náročného roka, ktorý vo vzájomnej symbióze potvrdil

dil nárast kvality poskytovaných služieb verejnosti. Veľká vďaka patrí aj všetkým partnerským múzeám, partnerským organizáciám za spoluprácu vo všetkých oblastiach činnosti Baníckeho múzea v Rožňave. Ďakujem aj všetkým návštevníkom a podporovateľom za ich pozitívne ohlasy a zdieľanie odkazu kultúrneho a prírodného dedičstva, o ktoré sa naše múzeum stará a sprístupňuje.

Banícke múzeum v Rožňave pre svojich návštevníkov a verejnosť pripravuje aj v náročnom roku 2024 nové výstavy, podujatia a prednášky, ktoré Vás k nám do múzea, verím, opakovane priťahnu. Nosnou témou prestupujúcou všetky hlavné aktivity múzea bude Fotografia a to zo všemožných uhlov pohľadu. K hlavnej téme sú pripravené výstavy, špeciálne podujatia a tiež Fotografická súťaž. O pláne výstav a podujatí Baníckeho múzea v Rožňave sa dozviete na poslednej strane Múzejných novín, na internetovej stránke múzea (www.banmuz.sk), prípadne na oficiálnych stránkach múzea na sociálnych sieťach.

Tešíme sa na spoluprácu a Vašu návštevu. ■

Projekt Koža a kožušina - výstava a múzejno-pedagogické aktivity

Cieľom projektu Koža a kožušina - výstava a múzejno-pedagogické aktivity bolo predstaviť návštevníkom výsledky výskumu, nedávnu akvizíciu a zbierkové predmety po reštaurovaní a konzervovaní, ktoré navzájom spája spoločná téma, materiál, ktorým je koža a kožušina. Hlavné projektové aktivity tvorila realizácia výstavy a organizovanie múzejno-pedagogických aktivít k téme, ktorá bola zároveň hlavnou múzejnou témou roka 2023.

Barbora ŠUMSKÁ a Gabriella BADIN

V máji 2023 múzeum verejnosti predstavilo výstavu s názvom Koža a kožušina - od úžitku k luxusu. Cieľom výstavy bolo prezentovanie materiálu kože a kožušiny v kontexte viacerých odborov, histórie regiónu a etnológie, spôsobu remeselného spracovania materiálu a prostredníctvom ukážky rôznych druhov výrobkov. Návštevníci vďaka tomu mohli získať komplexný pohľad na tému.

Koža je materiál, ktorý ľudstvo sprevádza od počiatku jeho existencie a vďaka vynikajúcim vlastnostiam ponúka široké možnosti využitia. Jej náročné spracovanie si vyžiadalo špecializáciu výroby, ktorej sa venovali samostatné cechy a remeselníci, medzi nimi garbiari, obuvníci, čižmári, kožušníci

a ďalší. Mnohí z nich boli bohato zastúpení aj v regióne Gemer. Okrem cechovej činnosti bola v Rožňave aj manufaktúra na spracovanie kože. V bývalej administratívnej budove manufaktúry dnes sídli Banícke múzeum v Rožňave. Kožené a kožušinové výrobky boli prirodzenou súčasťou odevu, obuvi a pracovných pomôcok baníkov, remeselníkov, roľníkov, pastierov či furmanov. Odev doplnený vzácnymi kožušinami bol však aj znakom najvyšších spoločenských vrstiev a stal sa symbolom sociálneho statusu.

Na výstave boli prezentované aj nedávne akvizície do etnografickej zbierky múzea - náradie a vybavenie obuvníckej dielne z Dobšinej a taktiež predmety po reštaurovaní a konzervovaní medzi nimi napríklad vzácna pohrebná prikrývka čižmárskeho cechu z roku 1824. Nechýbala ani dokumentácia kožušnickej výroby v regióne a doklady pastierstva, ktoré je s materiálom kože a kožušiny úzko spojené. Okrem zbierkových predmetov múzea bola výstava obohatená aj o kolorované kresby tradičného odevu z Rejdovej zo zbierok Múzea ľudovej umeleckej výroby v Stupave. História spracovania a výrobkov z kože a kožušiny doplnila aj tvorba súčasných remeselníkov z regiónu a blízkeho okolia. Ich jedinečné výrobky prezentovali zručnosť, inšpiráciu tradíciou, nápaditosť a umenie práce s kožou. Súčasťou výstavy bola aj interaktívna časť s ukázkami rozličných druhov kože, zapletenia kožených pásov a perforované drevené doštičky, na ktorých si mohli návštevníci vyskúšať tvorbu stehov a výšiviek, ktoré boli súčasťou tradičných kožucho.

K výstave bol vypracovaný bohatý múzejno-pedagogický program pre rôzne vekové kategórie pod názvom Remeselník, hor sa s kožou na trh!, ktorý bol ponúknutý samostatne k výstave, ale bol zaradený aj do ponuky Týždňa detí.

Múzejno-pedagogický program sa začal už na samotnej výstave. Okrem interaktívnej časti a komentovanej prehliadky výstavy, žiakov materských a základných škôl a študentov stredných škôl čakal zaujímavý kvíz o potvrdení získaných vedomostí, omalovánka a puzzle s obrázkami vybraných zbierkových predmetov. Nasledovala tvorivá časť v rámci ktorej si záujemcovia mohli vyskúšať samotnú prácu s kožou. Najmenší účastníci si vyrobili záložky do knihy, žiaci základných škôl a študenti stredných škôl kožené náramky, popritom sa oboznámili s potrebným náradím a spôsobmi zdobenia a pletenia kože. Niektoré školské skupiny sa stretli aj s miestnym remeselníkom Martinom Kováčom, ktorý im predstavil svoje výrobky a ukázal ako pracuje s kožou.

Samostatnú časť múzejno-pedagogického programu tvoril metodický deň - odborné vzdelávanie pedagógov a zástupcov školských, kultúrno-vzdelávacích a sociálnych inštitúcií. Metodický deň bol zahájený s prednáškami Prečo koža a kožušina? od Barbory Šumskej a Remeselník, hor sa s kožou na trh! - múzejno-pedagogické aktivity k výstave Koža a kožušina - od úžitku k luxusu od Gabrielly Badin. Nasledovala praktická ukážka a zhotovenie koženého výrobku pod vedením remeselníka, etnografa Martina Kováča a prehliadka výstavy Koža a kožušina - od úžitku k luxusu v Dome tradičnej ľudovej kultúry.

Interaktívne prvky výstavy, náradie a niektoré kožené predmety boli spolu s tvorivou dielňou odprezentované aj na Rožňavskom kultúrnom lete 2023 a na Festivale múzeí v Košiciach. Účastníci týchto podujatí si mohli v rámci tvorivej časti vyrobiť kožené kľúčenky.

Výstava aj múzejno-pedagogický program bol pre malých aj dospelých návštevníkov mimoriadne zaujímavý, keďže s týmto prírodným materiálom a remeslom už prichá-

Na tvorivej dielni - práca s kožou.

dajú do kontaktu veľmi zriedkavo. Účastníci tvorivých dielni pracovali s potešením a záujmom, čoho dôkazom boli ich kreatívne výrobky.

Vyrobené kožené náramky.

Výstava sa už síce skončila, ale múzejno-pedagogický program pokračoval počas celého kalendárneho roka a zároveň bol zaradený aj do stálej ponuky múzejno-pedagogických aktivít Baníckeho múzea v Rožňave.

Projekt z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia sumou 8 000 eur, pričom spolufinancovanie predstavovalo 970 eur. Vďaka dotácii z Košického samosprávneho kraja bol k výstave vydaný aj katalóg v slovenskom a maďarskom jazyku. ■

Výstava Koža a kožušina - od úžitku k luxusu. Foto L. Koska.

U. fond na podporu umenia

Začleňovanie Gemera do prvej ČSR po roku 1918

V druhej polovici októbra 1918 bolo verejným tajomstvom, že Rakúsko-Uhorsko v 1. svetovej vojne prehralo. Maďarské liberálne a prodohodové kruhy zoskupené okolo M. Károlyiho vytvorili Maďarskú národnú radu a začali pracovať na tom, aby Uhorsko čo najskôr zaujalo k novovzniknutej situácii vlastné stanovisko, ukončilo vojnu uzatvorením separátneho prímeria so štátmi Dohody, a tým zvýšilo svoje šance v otázke udržania vlastnej integrity. Pre tento účel začala uhorská vládna moc urýchlene povolávať vojenské jednotky z frontu domov.

Martin HAJDUK

Správy o prevzatí moci MNR v Budapešti vyvolali aj na východnom Slovensku okamžitú reakciu. MNR sa už 31. októbra 1918 telegraficky obrátila na župné úrady, mestské zastupiteľstvá i vojenské posádky s výzvami, v ktorých oznamovala prevzatie moci a vyzývala uvedené orgány, aby sa k nej pripojili. Zároveň žiadala, aby široká verejnosť bola informovaná o udalostiach v Budapešti prostredníctvom letákov a plagátov. Ešte v ten istý deň boli v niektorých mestách (Rožňavu nevynímajúc) vylepené maďarské, resp. aj slovenské plagáty, a zo žúp boli rozposlané aj do jednotlivých okresov. Začiatkom novembra Ministerstvo vnútra nariadilo, aby úradníci neopúšťali svoje miesta, okrem prípadu, ak by boli ohrození na živote. Ak však nebezpečenstvo pominie, majú sa bezpodmienečne vrátiť na svoje pôvodné pôsobisko. V ďalšom opatrení Ministerstvo vnútra žiadalo, aby úradníci zložili nový sľub vernosti maďarskej vláde, čo na území dnešného Slovenska dostalo osobitný význam, keďže prísaha vernosti zároveň znamenala podporu myšlienky zachovania integrity Uhorska. Na mnohých miestach východného Slovenska sa takéto prísahy prevádzali slávnostným spôsobom, niekde dokonca verejne. Úradníci skladali sľub do rúk hlavného župana a ten do rúk predstaviteľa MNR. Túto prísahu skladali aj vojaci. Značne aktívnu činnosť v záujme konsolidácie moci a obrany integrity Uhorska vyvíjalo duchovenstvo rôznych vyznaní. Vládnuce kruhy počítali s jeho vplyvom najmä medzi vidieckym obyvateľstvom. Na východnom Slovensku bolo navyše skoro úplne pomadarené a často sa samo podieľalo na aktívnej maďarizačnej politike. Vo vzťahu maďarskej vlády k Slovensku zohrala v ďalších dňoch významnú úlohu belehradská dohoda o prímerí, ktorá bola podpísaná 13. novembra 1918 v Belehrade medzi predstaviteľmi

Verejné zhromaždenie na námestí v Rožňave (okolo roku 1920).

Károlyiho vlády a francúzskym veliteľom na Balkáne generálom Franchetom d'Esperayom. Podľa 17. článku dohody mala administratíva a vojenská správa na území celého Uhorska zostať v rukách maďarskej vlády, a to až do rozhodnutia mierovej konferencie.

Rožňava a jej okolie patrili k tým lokalitám, ktoré sa nestali ihneď po rozpade Rakúsko-Uhorska súčasťou nového česko-slovenského štátu. Zlomové udalosti z 28. a 30. októbra 1918 v Prahe a v Turčianskom Sv. Martine tu ostali dlho bez ozveny. Magistrát mesta naďalej udržiaval kontakty s budapešťanskými úradmi a plnil ich nariadenia. Dňa 1. novembra 1918 tu bola na základe nariadenia maďarskej vlády ustanovená 36-členná Maďarská národná rada, ktorej predsedom sa stal notár Ján Markó. Táto rada však nemala dlhé trvanie, pretože už o dva dni neskôr bol na ľudovom zhromaždení na námestí zvolený za jej nového predsedu profesor Ferdinand Gorzó, dovtedy príslušník premonštráckeho rádu. K personálnym zmenám došlo aj v samotnom zložení rady, kde bolo okrem niekoľkých úradníkov a živnostníkov dosadených viacerobot-

níkov. Podobne aj v iných obciach Gemera boli zriadené lokálne národné rady, ktorých úlohou bolo byť akýmsi spojivom medzi Budapešťou a obyvateľstvom. Starali sa primárne o zásobovanie a udržiavanie verejného poriadku.

Rožňava a okolité obce sa pod česko-slovenskú správu dostali až v januári 1919, keď v smere od Košíc prišiel do mesta jeden praporec 32. streleckého pluku pod velením Václava Kópala tvorený prevažne talianskymi legionármi. Krátko nato došlo aj veliteľstvo pluku, delostrelectvo, jazda, guľometný a cyklistický oddiel a jedno pancierové auto. Medzi obyvateľmi Rožňavy sa tento postup nestretol s pochopením, pretože domáci považovali československé vojenské jednotky za okupačnú armádu. Veliteľstvo pluku už 27. januára 1919 vydalo nariadenie o odovzdaní všetkých zbraní a výzvu obyvateľstvu mesta, aby sa správalo disciplinované. Verejné zhromaždenia boli zakázané a názvy na firemných tabuliach sa mali zmeniť na slovenské. Prvým úradom prevzatým do československej správy bol daňový úrad. Následne sa až na druhý pokus v marci 1919 podarilo prevziať aj poštový úrad, a to už pod dohľadom nového československého vládného komisára Dr. Vincenta Pácelta (foto vľavo).

Použité pramene:

- Zbierkový fond Banického múzea v Rožňave.
- Dejiny Rožňavy 2. Zost. Ladislav Tajták. Košice, 1978.
- PACELT, Vincent. Přebvat na Rožňavsku. Rožňava, 1935.
- RYCHLÍK, Jan. Česi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914–1992. Praha, 2015.
- ŠVORC, Peter. Začleňovanie Slovenska do nového štátu a vznik Československa. In: Práce Komisei Srodkowoeuropejskiej PAU. Kraków, 2015, s. 61-82.
- TAJTÁK, Ladislav. Národnodemokratická revolúcia na východnom Slovensku v roku 1918. Bratislava, 1972. ■

Alfa a omega – život vlčej svorky

Podujatie „Alfa a omega – život vlčej svorky“ bolo realizované od jari do jesene roka 2023. Toto podujatie obohatila putovná výstava Východoslovenského múzea v Košiciach s názvom Vlk dravý a jeho potomkovia. Výstava pozostávala z deviatich bannerov s podrobnými informáciami, fotkami a ďalej obsahovala lebky a kožu vlka. Prostredníctvom týchto predmetov, sme sa širokej verejnosti snažili predstaviť šelmu našich lesov ako živočícha a prirodzeného predátora, ako člena svorky s bohatým rodinným životom a prísnu hierarchiou, tiež ako rozporuplnú bytosť, či symbol povier. Súčasne poskytla návštevníkom odpovede na otázky: Či je vlk krvilačný netvor, alebo starostlivá hlava rodiny? Či je v slovenskej prírode naozaj premnožený? Aká je pravda o škodách, ktoré v lese a na stádach napácha?

Brigita NAGYOVÁ

Prírodovedná výstava o živote vlka dravého, je spracovaná ako súčasť osvetovo-výchovného pôsobenia pre zvýšenie ekologického vedomia. Je určená pre všetky vekové kategórie. Zvlášť je vhodná pre žiakov MŠ, ZŠ a stredoškolskú mládež ako doplnkové učivo, rovnako aj pre rodiny s deťmi. Aktivity boli obohatené aj o prednášky, počas ktorých sme sa venovali témam ako dvorenie a páranie vlkov, narodenie mláďat, starostlivosť o potomstvo, komunikácia vlkov, symbióza medzi vlkami a krkavcami a nevyhli sme sa ani tým diskutabilnejším témam ako otázka rovno-

váhy medzi vlkami a lovnou zverou či škody spôsobené vlkami na stádach dobytky a následnými možnými riešeniami tejto problematiky.

Bolo nám ctou navštíviť s touto prednáškou aj zariadenie pre seniorov Juraja Schoppera, vďaka ktorej aj klienti s obme-

dzenou mobilitou mohli mať krásny zážitok. Podujatie bolo obohatené kynologickou ukážkou fenky československého vlčiaka Luna Cara Lupus Ardor.

Na besiedkach o vlkoch s mladšími deťmi sme sa venovali analyzovaniu rozprávok s názvom – „Od knihy džungle, Romula a Réma až po rozprávku ako vlk nezozral Červenú Čiapočku.“ Taktiež sme sa venovali ekologickému procesu trofická kaskáda, popisu vlka ako šelmy, histórii plemena československého vlčiaka a mnohým ďalším. Deti si v závere vzdelávacej aktivity vytvorili odznaky s motívom vlkom, poskladali puzzle s vlčou tematikou, maľovali omalovánky a navštívili Expozíciu prírody Slovenského krasu a priľahlých oblastí, kde si mohli vypočítať zavýjanie vlka a vidieť ho v životnej veľkosti. Vzdelávanie doplnila krížovka a kvíz na tému – „Aký si znalec vlkov?“

Nové prezentačné prvky v Expozícii baníctva a hutníctva Gemera

Jaroslava NEUBAUEROVÁ

Prí príležitosti Noci múzeí a galérií 2023 sme si pre návštevníkov pripravili novinky v podobe nekonečnej šachty, dotykových obrazoviek s tematickými animáciami a živý obraz Alexandra Müllera.

Banská šachta, ktorú má návštevník možnosť vidieť ihneď pri vstupe do expozície, vytvára ilúziu nekonečnej hĺbky. Šachty sú banské diela rôzneho prierezu a úklonu, slúžili na vertikálny prístup do podzemia. Sú jedným z hlavných prejavov banskej činnosti na povrchu a určujú ráz montánnej krajiny. Podľa funkcie ktorú plnili poznáme dopravnú, vetraciu alebo čerpaciu šachtu, zvyčajne však plnili všetky tieto funkcie naraz. Po stranách šachty sú dotykové obrazovky, ktoré v sebe obsahujú tematické animácie, kde sa prostredníctvom štyroch krátkych príbehov predstavujú návštevníkovi témy ako: Metercia, Visuté lanové dráhy, Prvenstvo vysokej pece v Dobšinej a drnavský pôvod Széchenyiho reťazového mosta v Budapešti.

Ďalším novým a veľmi zaujímavým expozičným prvkom je živý obraz Alexandra Müllera. Alexander Müller ako významná osobnosť Rožňavy a Banického múzea, skrze svoju podobizeň na fotografii sa návštevníkom v závere prehliadky prihovorí. Okrem svojho krátko životného príbehu návštevníkom porozpráva aj stručnú históriu Banického múzea v Rožňave. Je až neuveriteľné ako sa dnešná technika vie vierohodne priblížiť realite a vie oživiť nemú starú fotografiu. ■

Cieľom nášho podujatia bolo predstaviť vlka dravého ako živočícha, ktorý má svoje nezastupiteľné miesto v prírode a zaslúži si našu pozornosť a ochranu. Tieto zvieratá, ktoré často vzbudzujú u ľudí strach a hrôzostrašné predstavy si zaslúžia naše lepšie spoznanie. Sú predsa predkom aj psa, ktorý po nich zdedil vzácne vlastnosti ako vernosť a inteligenciu.

Veríme, že odovzdané vedomosti o vlkoch žiaci využijú v bežnom živote, ale aj na hodinách prírodopisu, biológie alebo i mimo nich v záujmovej krúžkovej činnosti. ■

140 ročný parný valec a jeho model

V našich zbierkach sa nachádzajú tisíce zbierkových predmetov, z nich vyniká nielen svojimi rozmermi exponát, ktorý určite ohúri každého návštevníka Banického múzea. Rozmerné vozidlo (dĺžka vyše 6 m, výška 3,2 m, rázvor náprav 3,6 m) je spolu s vedľa stojacou Škodou Sentinel veľkým lákadlom a takmer každá prehliadka Zázitkového centra Sentinel začína pri tejto dvojici vzácných parných strojov. Do zbierok nášho múzea sa dostali v roku 1959 z Národného technického múzea v Prahe, takže súčasťou zbierkového fondu sú už vyše 64 rokov.

Erika HERMÉLYI GECELOVSKÁ
Norbert MOGYORÓSI

Tento rok sme si pripomenuli okrúhle „narodeniny“ staršieho z dvojice strojov, parného valca vyrobeného pred 140 rokmi spoločnosťou Aveling & Porter vo Veľkej Británii. Presný vek vozidla dlhé roky nikto nepoznal, k dátumu výroby valca - 12. septembra 1883 sa podarilo dopátrať až v roku 2006 v archíve výrobcu vďaka neúnavnej práci nadšencov parných strojov. Výrazne tomu dopomohla aj tabuľka na čelnej stene vozidla informujúca o prvom majiteľovi tohto vozidla,

ktorý pochádzal z francúzskeho mesta Angers.

Keďže okrúhle výročie vzniku vozidla pripadá na september, pripravili sme podujatie, ktorým sa naša inštitúcia zapojila do každoročne organizovaných Dní európskeho kultúrneho dedičstva. 7. septembra sa v prednáškovej miestnosti na poschodí ZC Sentinel konala prednáška, na ktorej Mgr. Norbert Mogyorósi predstavil históriu dvojice parných strojov, po nej si mohli záujemcovia detaily týchto vozidiel pozrieť zblízka.

Zároveň sme mali pocit, že chcelo by to "niečo viac". A vtedy nám napadla myš-

lienka pokúsiť sa dať vyrobiť miniatúrny model valca ako vyjadrenie silného protipólu jeho skutočnej veľkosti. Dodávateľom pre jeho výrobu sa stala konštruktívna a vývojová spoločnosť Stepanek3D, s.r.o. sídliaca v Banskej Bystrici. Je to spoločnosť zameraná na 3D tlač od návrhu výrobných technológií, optimalizovania procesov, cez tvorbu a modelovania 3D modelu, až po samotnú jeho výrobu. Spolupráca so spoločnosťou Stepanek3D, s.r.o. začala ich osobnou návštevou múzea a nasadením parného valca za pomoci dronov najmä kvôli jeho tvarovej zložitosti. Po zís-

kaní 3D dát spoločnosť mohla začať s procesom digitálneho modelovania. Následne začal výrobný proces modelu valca technológiou SLS (z materiálu PA12 – nylon, materiál extrémne odolný, pevný, nerozbitný a flexibilný), čo je technológia spekania polymérového prášku. Podstavec bol zasa vyrobený technológiou FDM (z materiálu PLA – kyselina polymliečna, biologicky plne odbúrateľný materiál, z kukuričného alebo zemiakového škrobu alebo z cukrovej trstiny), pri ktorej ide o tavenie plastovej struny.

Finálny výrobok modelu parného valca je vyrobený v mierke 1:100, má hmotnosť 8 gramov a jeho dĺžka nepresahuje 6 cm. Samotný valec je čiernej farby a je pripevnený k odnímateľnému podstavcu s doštičkou. Model parného valca bol vyrobený v desiatkach kusov a stal sa súčasťou múzejnej ponuky suvenírov pre našich návštevníkov. V budúcnosti plánujeme výrobu miniatúrnych modelov aj ostatných impozantných strojov v zbierkach múzea a neskrývame ambíciu, aby sa z týchto modelov v budúcnosti stali zberateľské série. ■

Epitafy – náhrobné kamene

Donedávna boli neprehľadnou súčasťou vstupnej časti Galérie na rožňavskom námestí, dnes sú vystavené v areáli bansko-hutníckej expozície. Epitafy. Epitaf je krátky text, ktorý informuje o zomrelej osobe, zhrňa jej život a vzťahuje sa k mŕtvemu. Zaoberá sa životom zosnulého, prípadne sa tematicky vracia k jeho myšlienkam, názorom, hodnotám, životným postojom a dielu. V inom zmysle epitaf priamo označuje náhrobný kameň alebo dosku.

Sylvia HOLEČKOVÁ

Tri epitafy, v tomto prípade náhrobné kamene, sú kameňosochárskym dielom. Vyhotovené sú z prírodného kameňa – pieskovca a pochádzajú z obdobia 18. – začiatku 19. storočia. Umiestnené boli v Rožňave, resp. v jej okolí a predpokladáme, že tu boli aj vyrobené. V minulosti boli súčasťou zbierkového fondu Mestského múzea v Rožňave, neskôr boli vystavené v prvej stálej expozícii zjednoteného Banskohutníckeho a Mestského múzea otvorenej v auguste 1943 pod vedením zberateľa, historika, etnografa a riaditeľa múzea Kálmána Tichyho. Do zbierok boli získané práve vďaka jeho neúnavnej výskumnej a zberateľskej činnosti. Počas príprav povojnovej expozície zameranej na históriu baníctva a hutníctva Gemera, otvorenej v roku 1956, boli epitafy spolu s ďalšími zbierkami premiestnené do areálu objektu a opreté o zadnú stenu. Vystavené boli poveternostným podmienkam. V roku 1989 boli zreštaurované a následne inštalované vo vstupnej časti Galérie, odkiaľ boli v lete 2023 prevezené a opäť umiestnené v spomínanom areáli.

Kým v minulosti sa kládol dôraz na ich obradnú, liturgickú, informačnú a spomienkovú funkciu, v súčasnosti zaujímajú predovšetkým svojim výtvarným a umeleckým spracovaním.

Epitaf Matyasa Kophandela je zdobený plastickým rodovým erbom s dvoma štít-

Epitafy a areáli objektu bansko-hutníckej expozície.

mi, v ktorých sú znázornené slnko, mesiac, vinič, figúra medveďa, koruna a rameno držiace meč. V ľavej spodnej časti je vysekaný náhrobný nápis v maďarskom jazyku, ktorého voľný preklad v slovenčine znie: Odpočívaj, oddaný kresťan, spomeň si na spravodlivého, ktorý prišiel do Rožňavy, modlí sa, jeho duša spočíva v pravom domove v nebi, a ty, kresťan, sa tam skús dostať. Text vysekaný po obvode informuje o tom, že tu odpočíva niekdajší šľachtic Matyasa Kophandel narodený 14. januára 1714 a zosnulý 26. februára. Rok úmrtia uvedený na epitafe už nie je čitateľný.

Epitaf s plastickým rastlinným motívom a rodovým erbom s korunou patrí neznámej osobe, ktorá sa, ako sa dozvedáme z náhrobného nápisu, narodila 8. októbra 1704 a zomrela 25. decembra 1763.

Hlboká myšlienka v maďarskom jazyku v podobe textu vysekaného na celej prednej ploche epitafu vznešenej panny Barbary Fucher, narodené v júli 1799 a zosnulej v novembri 1811 v preklade znie: Nemilosrdná smrť, čo som urobila zle, že som žila na jar a nemohla som žiť v lete, stratila som svojich drahých rodičov, z ktorých som sa stala nocou. Sladkú nádej pochoval hrob. Nie je sa ako utešovať, môj otec smúti, matka plače, niet lieku na útechy nad hrobom! Tento kameň môže stlačiť moje padlé skutky, červy a chrobáky môžu hrýzť všetky moje časti. Som pokojná, ale strácam city. Moje srdce stále krváca, ľutujem svojich bratov. Pútnik, nauč sa, že všetko je pominuteľné. Mladí aj starí sú rovnako smrteľní. Za rakovou je večnosť, tam je šťastný život, tam je to, čo je nekonečné, večné. ■

Jeden z epitafov - epitaf neznámej osoby v expozícii zjednoteného múzea otvorenej v roku 1943. Foto K. Tichy.

Tí, ktorí (ne)prežili – výstava o dejinách židovskej komunity na východnom Slovensku

V polovici februára 2023 bola v priestoroch Galérie Banického múzea slávnostne otvorená výstava s názvom Tí, ktorí (ne)prežili. Výstavu pripravilo Banické múzeum v úzkej spolupráci s Múzeom a Kultúrnym centrom južného Zemplína v Trebišove a jej hlavnou témou boli dejiny židovskej komunity na východnom Slovensku od čias stredoveku do konca 2. svetovej vojny.

Martin HAJDUK

Keďže výstavu pod jej pôvodným názvom -999- Morituri te salutant vytvárali naši trebišovskí kolegovia pri príležitosti 80. výročia prvého transportu židovských žien a dievčat z východného Slovenska do vyhladzovacieho tábora Osvienčim, Banické múzeum sa nakoniec rozhodlo prevziať iba jej obsahovo nadregionálnu časť, ktorú však vhodne doplnilo nielen o poznatky viažuce sa k dejinám rožňavských židov, ale aj o autentické dobové predmety zo svojho zbierkového fondu.

Hlavnou myšlienkou výstavy sa tak stalo priblíženie dejín židovského obyvateľstva na východnom Slovensku, a to predovšetkým študentom základných a stredných škôl, resp. gymnázií, ale rovnako aj širokej verejnosti, pričom osobitná pozornosť bola venovaná dejinám židovskej komunity v Rožňave, ako aj celospoločenským zmenám, ktoré priniesol rok 1938, keď sa postavenie židov

Pohľad na bannery výstavy.

v rámci spoločnosti začalo výraznejšie meniť k horšiemu.

V rámci výstavy mali návštevníci možnosť oboznámiť sa s príbehom zreštaurovanej kamennej tabule vytesanej z červeného mramoru (tzv. Desatoro), ktorá bola pôvodne umiestnená na vrchole štítu stupňovitého priečelia dnes už neexistujúcej rožňavskej synagógy (zbúraná bola v 50. rokoch 20. storočia). Súčasťou výstavy bola tiež kópia vagóna, ktorý bol počas 2. svetovej vojny používaný pri transportoch židovského obyvateľstva do koncentračných a vyhladzovacích táborov. Vo vagóne boli premietané dobové fotografie, ktoré za zvukového doprovodu zachytávali príchody transportov do vyhladzovacieho tábora Osvienčim.

Návštevníci Galérie Banického múzea si mohli výstavu pozrieť v období od 17. februára do 15. mája 2023. V rámci sprievodných podujatí k uvedenej výstave bola 20. apríla 2023 zrealizovaná aj prednáška určená širokej verejnosti, na ktorej sa mohli všetci záujemcovia dozvedieť bližšie informácie o dejinách židovského obyvateľstva na východnom Slovensku do roku 1918. ■

Kópia vagóna určeného na prevoz židovského obyvateľstva do koncentračných a vyhladzovacích táborov.

Projekty Banického múzea v Rožňave v roku 2023

U. fond na podporu umenia

FPU je verejnoprávna inštitúcia zabezpečujúca podporu umeleckých aktivít, kultúry a kreatívneho priemyslu, ktorá poskytuje finančné prostriedky aj na podporu činnosti múzeí, umeleckých aktivít a kultúry. Banické múzeum v Rožňave implementovalo počas roka 2023 dva

projekty, ktoré boli finančne podporené z verejných zdrojov Fondom na podporu umenia (FPU) sumou 10 200 eur, pričom spoluúčasť žiadateľa činila 1 520 eur. Od septembra 2023 boli FPU zverejnené nielen nové výzvy pre rok 2024 a Banickému múzeu v Rožňave podarilo pripraviť

2 projekty na nákup zbierkových diel – výtvarných diel bratov Tichyovcov, ktoré boli aj schválené vo výške 5 500 eur, s deklarovanou spoluúčasťou 1 560 eur., a ktoré budú realizované v nasledujúcom kalendárnom roku 2024.

Organizácii sa podarilo v spolupráci s Gemerskou knižnicou Pavla Dobšinského v Rožňave pripraviť spoločný ekologický projekt s názvom „Príroda je život“ v rámci aktuálnej výzvy Košického samosprávneho

kraja Tradície inšpirujú inovácie. Múzejná časť projektu bola podporená sumou 25 985,78 eur z rozpočtu KSK.

Najvýznamnejší projekt Banického múzea, ktorého implementácia prebiehala počas celého roka 2023 bol projekt „Otvorená galéria“ v rámci IROP, kde je deklarovaná podpora projektu vo výške 134 696,39 eur (95% oprávnených výdavkov). Projekt bude ukončený do konca kalendárneho roka 2023. ■

Pohrebná prikrývka čižmárskeho cechu po reštaurovaní.

V roku 2022 boli podané projekty na odborné ošetrovanie cechových pohrebných prikrývok zo zbierok Banického múzea v Rožňave. V roku 2023 sa úspešne podarilo zreštaurovať jednu z prikrývok, ktorá patrila čižmárskemu cechu, s datovaním 1824. Reštaurátorské práce realizovala na prelome rokov 2022 a 2023 reštaurátorka textilu Mgr. art. Barbora Figulí. Prezentácia nevšedného zbierkového predmetu verejnosti prebehla na vernisáži výstavy Koža a kožušina – od úžitku k luxusu, ktorá bola návštevníkom prístupná od mája do septembra 2023.

Barbora ŠUMSKÁ

REŠTAUROVANIE POHREBNÝCH PRIKRÝVOK

V ošetrovaní zbierkových predmetov pokračujeme a úspešne bol podporený aj projekt reštaurovania druhej prikrývky. Pohrebná prikrývka z roku 1795 patrila cechu garbiarov. Je vyhotovená z čierneho zamatu, jej dĺžka je 2,1 m a šírka 1,6 m. Na vrchnej strane je zobrazený kríž vytvorený aplikáciou ozdobných prámikov z kovových nití, výšivky, kovových flitrov a hodvábnnej tkaniny. Po stranách kríža je výšivka znakov garbiarskeho cechu. Po obvode plachty je našitý ozdobný prámik a ozdobné strapce. Stav predmetu si vyžaduje odborné ošetrovanie a zabezpečenie vhodného skladovania aby sa predišlo poškodeniu a degradácii a predmet sa podarilo čo najlepšie zachovať a prinavrátiť mu pôvodnú formu. Cieľom reštaurovania je celkové vyčistenie predmetu, fixovanie poškodení, stabilizácia materiálu a doplnenie úbytkov materiálu. Je potrebné stabilizovať degradujúci materiál a zabrániť ďalšiemu poškodzovaniu a úbytkom.

Odborné ošetrovanie reštaurátorom na textil zabezpečí zachovanie umeleckej a kultúrnej hodnoty predmetu, ktorý bude možné následne sprístupniť verejnosti na výstavách

Pohrebná prikrývka čižmárskeho cechu po reštaurovaní. Foto B. Figulí.

alebo bádateľom na štúdium. V súčasnosti prebiehajú reštaurátorské práce, ktoré by mali byť ukončené začiatkom roka 2024.

Odborné ošetrovanie podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia. Projekt bol podporený sumou 2200 eur a spolufinancovanie Banickým múzeom v Rožňave predstavuje sumu 550 eur. ■

Fond výtvarného umenia nie je tichý alebo Úspešná akvizícia umeleckých diel Tichyovcov

V roku 2023 prebehla úspešná akvizícia umeleckých diel, ktoré v roku 2024 obohatia výtvarný fond Banického múzea o zbierky bratov Gyulu a Kalmána Tichyovcov. Dielo Rožňavské strechy od Kalvárie v zlatom zdobenom ráme namaľované Gyulom v hodnote 1 300 eur, vo veľkosti 27x39 cm bude súčasťou stálej expozície v Galérii BM od januára 2024. Gyula Tichy využil pri tejto maľbe techniku akvarelu. Tmavé figúry na obraze znázorňujú odlišné emócie prostredníctvom pohybu. Farebná architektúra na pozadí mesta Rožňavy vďaka tmavosti farieb na obraze vyniká.

Kristína PAKESOVÁ

Ďalším nákupom výtvarných diel Tichyovcov v počte 24 ks sme prispeli k ďalšiemu rozšíreniu fondu výtvarného umenia. Súčasťou sú najmä

Gyula Tichy - V púšti 19013-1916.

kovové štočky, ale i návrhy na známku. Celková suma týchto diel je 5 760 eur. Z uvedeného nákupu je zaujímavé dielo V púšti/ Sivtagban od Gyulu Tichyho, znova namaľované akvarelom na papieri o rozmeroch 18x26 cm. Typický motív ženy s erotickým podtónom od tohto autora je znakom pokrokovosti a odvážnosti vtedajšej doby prezentovať ženu odlišným spôsobom od tradičného realistického poňatia.

Jednotlivé výtvarné diela, ktoré sme získali akvizíciou budeme prezentovať krátkymi video ukázkami na sociálnych sieťach Banického múzea počas nasledujúceho roka.

Akvizíciu uvedených diel a kolekcií diel od bratov Tichyovcov podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia vo finančnej výške 5 500 eur, spolufinancovanie vo výške 1 560 eur bude zabezpečené zo zdrojov zriaďovateľa, Košického samosprávneho kraja. ■

Rožňavské strechy od Kalvárie.

Projekt „Príroda je život“ v rámci internej výzvy Tradície inšpirujú inovácie 2023 Košického samosprávneho kraja

26. októbra 2023 sme v areáli ZC Sentinel za prítomnosti zástupcov a poslancov Košického samosprávneho kraja a pozvaných hostí slávnostne sprístupnili výstupy projektu „Príroda je život“. Tento typ projektu nebol v rámci našich činností novinkou, novinkou ale bolo, že sme išli do projektu v spolupráci s Gemerskou knižnicou Pavla Dobšinského v Rožňave v pozícii partnera.

Jaroslava NEUBAUEROVÁ

Hlavnou prioritou výzvy Tradície inšpirujú inovácie pre rok 2023 bola podpora aktivít, ktoré by v sebe obsahovali opatrenia na znížovanie dopadov globálnych ekologických a environmentálnych

výziev. Preto sme si dali za úlohu inšpiratívne, možno niekedy až hravo poukazovať na reálne aktivity, ktoré človeka naučia prírodu chrániť a vážiť si ju. Pretože človek s vyšším environmentálnym vedomím sa chová k životnému prostrediu a k prírode oveľa šetrnejšie. Takíto ľudia si oveľa viac uvedomujú súvislosť medzi svojím správaním a stavom životného prostredia. Preto je to niečo k čomu treba človeka viesť, ideálne už od útleho detstva.

Čo sa týka jednotlivých častí projektu najväčšou investíciou bola modernizácia vstupných priestorov a vchodových dverí do Expozície prírody Slovenského krasu a prírodných oblastí, budova v ktorej sa expozícia nachádza má vyše 100 rokov a dvere boli jednou z tých

vecí, ktoré nevyhnutne potrebovali reštaurátorský zásah. Tieto dvere teraz spĺňajú estetické aj bezpečnostné štandardy 21. storočia.

Ďalšou časťou bolo vytvorenie audiovizuálneho sprievodcu Expozície Slovenského krasu a prírodných oblastí, kedy návštevník bude môcť expozíciu navštíviť prostredníctvom QR kódov bez doprovodu lektora.

Exteriérovú geologickú bádateľňu, ktorú sme z rovnakého typu projektu už v minulosti vytvorili, sme teraz rozšírili o balančné ihrisko a interaktívny vodný žľab. Tieto prvky nám umožnia oveľa jednoduchšie a pútavejšie prezentovať princíp uchovania vody v prírode.

Na projekte v podobe odborných prednášok participovali aj externí lektori menovite Mgr. Zuzany Bártová, PhD. z Ústavu geotechniky zo Slovenskej akadémie vied, ktorá sa v rámci svojej prednášky venovala pre náš región zaujímavej téme a to téme bankských vôd.

Potom to bol PhDr. Miroslav Kudla zo Správy slovenských jaskýň z Liptovského Mikuláša s témou vody v jaskyniach. Po-

sledné prednášky boli realizované v spolupráci Správou Národného parku Slovenský kras, prednášala MVDr. Andrea Balážová o mokradiach v Slovenskom krase. Súčasťou všetkých prednášok boli aj workshopy, kde si účastníci tematicky zdobili textilné tašky.

Na záver ešte poďakovanie v prvom rade nášmu zriaďovateľovi Košickému samosprávne kraja, ktorý tento projekt podporil v celkovej výške 25 985,78 eur a pani riaditeľke Gemerskej knižnice Pavla Dobšinského v Rožňave pani Ivete Kyselovej a jej kolektívu, s ktorým sme na realizácii tohto projektu spolupracovali. ■

tradície inšpirujú INOVÁCIE

Projekt IROP Otvorená galéria

Banické múzeum v Rožňave má v správe niekoľko objektov, v ktorých prevádzkuje stále expozície a priestory pre krátkodobé výstavy. Jedným z nich je budova Galérie na Nám. baníkov 25 v Rožňave, ktorá je obľúbeným miestom umelcov vystavovateľov a návštevníkov - milovníkov najmä výtvarného umenia. Posledná väčšia rekonštrukcia budovy galérie sa uskutočnila ešte v 80. rokoch minulého storočia, pričom v roku 2004 sa zrealizovala len čiastočná rekonštrukcia dvorného krídla a zadnej výstavnej miestnosti na prízemí.

Pavol LACKANIČ

V súčasnej dobe sú priestory galérie využívané celoročne na prezentačné účely. Okrem tematických galerijných a múzejných výstav, ktorých sa tu ročne vystrieda okolo 15, sa tu konajú viaceré sprievodné aj samostatné aktivity (workshopy, tvorivé dielne, prednášky, prezentácie, komentované prehliadky, a pod.) pre viaceré cieľové skupiny - od žiakov MŠ až po seniorov. Časť priestorov mali vzhľadom na vek hendikep vo forme zvýšenej

vlhkosti a obmedzených možností pre zlepšenie kvality infraštruktúrnych a hygienických podmienok.

Zámerom projektu je na jednej strane vytvoriť nové a atraktívne kultúrne služby, reflektujúce kultúrne a umelecké špecifiká regiónu a zlepšiť hygienické štandardy rešpektujúcim všeobecné potreby 21. storočia. Hlavným cieľom projektu je podporiť udržateľnosť a odolnosť kultúrnej inštitúcie, konkrétne objektu Galérie Banického múzea v Rožňave revitalizáciou priestorov na prízemí. Ďalej vytvo-

riť nové kultúrne služby (nová expozícia výtvarného umenia, Ateliér - interaktívna miestnosť pre múzejné a galerijné pedagogické aktivity) a zaviesť ďalšie opatrenia zvyšujúce kvalitu obsluhy návštevníka a hygienu priestorov (vstupný pult so zázemím, rekuperácia, odvlhčovače, bezdotyková dezinfekcia, germicídne žiarivky, čistička vzduchu, umyvárka, závesný systém, stoličkový výťah pre imobilných atď.). Projekt teda okrem spomínaného zahŕňa stavebné práce (omietky, maľovanie, výmena elektroinštalácie, odvetrávanie drážky, repas dverí, výmena okien v umyvárke atď.) obstaranie hygienických zariadení, vybavenie interaktívneho Ateliéru pre 12-člennú skupinu (nábytok - pracovné stoly a stoličky, odkladacie skrinky na materiál, dotyková tabuľa, grafické tablety, notebook s A3 tlačiarňou, ateliérové stojany, sušičky na výkresy, magnetická tabuľa), návrh a vytvorenie expozície výtvarného umenia vrátane mobiliáru a vstupného pultu. Pre potrebu organizovania vlastných podujatí v objek-

te bude k dispozícii aj kvalitný ozvučovací set s mikrofónmi a projekčná technika. V čase písania tohto článku je projekt tesne pred ukončením realizácie.

Sprístupnenie galérie verejnosti sa uskutoční v priebehu januára 2024. Na tomto mieste sa chcem veľmi pekne poďakovať všetkým mojim kolegom a externým spolupracovníkom, s ktorými som na projekte pracoval viac ako takmer dva roky, od prvotného nápadu až po konečnú podobu zrevitalizovaného objektu galérie. Verím, že zrekonštruovaná galéria v novom šate nebude len „otvorená“ ale aj „živá“ a bude statočne veľa rokov slúžiť verejnosti a jej návštevníkom.

Celkové deklarované oprávnené výdavky na realizáciu aktivít projektu Otvorená galéria v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP) po schválení žiadosti predstavujú sumu 141 785,67 eur, čo znamená že predpokladaná suma poskytnutá múzeu bude do sumy vo výške 134 696,39 eur (95 %), z toho z finančných podpory Európskej únie 120 517,82 eur; spoluúčasť vo výške 7 089,28 eur (5 %). Presné sumy budú upresnené po ukončení vyúčtovania projektu so zahrnutím všetkých reálnych výdavkov a zmien počas realizácie. ■

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky fond
regionálneho rozvoja

Integrovaný regionálny
operačný program
2014 - 2020

MINISTERSTVO
INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA
A INFORMATIZÁCIE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Náučno-vzdelávací seminár Prečo oni Odôvodnenie potreby predstaviť múzejno-pedagogickú aktivitu k výstave *Tí, ktorí (ne) prežili, alebo Prečo dnes my?*

Súčasnú vyučovaciu trendy preferujú vo výchovno-vzdelávacom procese zážitkové vyučovanie, ktoré je častokrát veľmi náročné v pedagogickej praxi realizovať. Tento trend zážitkového vyučovania neobišiel ani humanitné predmety, pri ktorých sa zvlášť dáva dôraz na samotnú skúsenosť s vymedzenou problematikou.

Kristína PAKESOVÁ

Dejepis v tomto ohľade nepredstavuje výnimku, skôr nutnosť nahliadať na dejiny prostredníctvom prežitia danej konkrétnej udalosti, ktorá v histórii ľudstva zaznamenala takým významným spôsobom, že zmenila ďalší chod dejín. Pre čitateľov je pravdepodobne náročné predstaviť si zážitkový seminár, ktorého sa mohli zúčastniť i dospelí návštevníci počas Noci múzeí a galérií. V krátkosti povedané: zážitkové vyučovanie kladie vysoký dôraz na emócie, kedy si jednotlivci zapamätajú danú udalosť prostredníctvom istej simulovanej skúsenosti. Ak sa s danou situáciou stotožní, dokáže o nej uvažovať iným spôsobom ako len prostredníctvom faktov a memorovania.

V prvej polovici roka 2023 sme v Galérii Banického múzea vystavovali prevzatú výstavu pod názvom *Tí, ktorí (ne) prežili*. Téma holokaustu a antisemitizmu, Slovenského štátu, druhej svetovej vojny patrí do nášho historického vedomia naprieč 20. storočím.

Je emočne náročná na spracovanie a prináša so sebou radu otázok, ktoré sa otvárajú pri rôznych diskusiách.

Mojim cieľom bolo ponúknuť študentom a verejnosti prostredníctvom zbierkových predmetov a rekvizít skúsenosť, ktorá nimi zarezonuje a podnieti ich ďalšie uvažovanie o tejto tematike, ktorá je v slovenskom prostredí neustále aktuálna. Využitie zbierkových predmetov pri dotvorení atmosféry, zážitku, kedy sa študent ocitne priamo v centre diania dobovej udalosti, smeruje k ďalšiemu potenciálnemu využitiu múzejnej pedagogiky, ktorá je na Slovensku, ale i v Čechách nedocenenou. Svedčí o tom i moja skúsenosť, kedy som sa aktívne zúčastnila na odbornej konferencii v Olomouci pod názvom *Dejepis! Dejepis? Dejepis!*. Na tejto konferencii sa riešili možné nové prístupy a prepojenia inštitúcií a múzeí v kontexte ďalšieho vzdelávania.

I preto dnes my, pretože Banické múzeum má možnosť ponúknuť i takéto formy vzdelávania a podporiť kritickosť myslenia. Rovnako máme kvalitných odborných zamestnancov, ktorí majú prirodzený záujem venovať sa i tejto oblasti na vedeckej úrovni a svoje poznatky ďalej interpretovať vedecky i laickej verejnosti. Na regionálnej úrovni dokážeme ponúknuť isté spracovanie tejto problematiky.

Ďalším mojou inovatívnou prvotinou bolo zaznamenať názory, reflexie študentov a publikovať ich na youtube kanál Banického múzea. Táto skutočnosť sa mi podarila. Štu-

denti tak medzi sebou môžu zdieľať názory a šíriť ich ďalej na sociálnych sieťach (pozn. aut. video si môžete pozrieť pod názvom *Prečo oni* na youtube kanáli: Banické múzeum v Rožňave). Zostrihané video obsahuje i postup aktivít, ktoré sme na seminári realizovali. Video malo úspech medzi mládežou. Video si navzájom študenti zdieľali na sociálnych sieťach, a o našom seminári sa tak dozvedeli i iné školy, ktoré sa nachádzajú v Košickom kraji. Dôkazom je i počet študentov, ktorí seminár absolvovali. 388 študentov stredných škôl sa nebálo prejavíť svoj názor a reflektovať svoje pocity z daného zážitku.

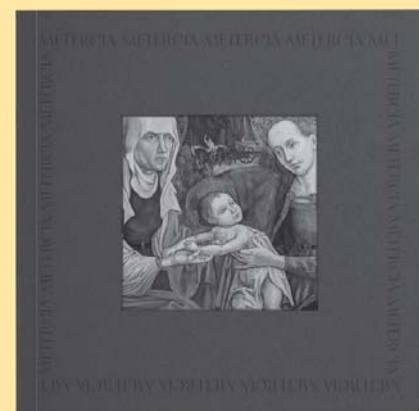
Verím, že i naďalej budeme môcť študentom ponúknuť inovatívne spôsoby výučby a zatriktívniť výstavy, ktoré sú už v tomto momente naplánované na ďalší kalendárny rok. *I preto dnes my*. Pretože sme neustále otvorení novým výzvam! ■

Rožňavská Metercia

Jaroslava NEUBAUEROVÁ

Pri príležitosti 510. výročia namaľovania jedinečného umeleckého diela Metercie, Banické múzeum v Rožňave vydalo publikáciu s rovnakým názvom *Metercia*. Ide o vzácnu tabuľovú maľbu neskorogotického maliarstva, ktorej základným ideovým motívom je trojica biblických postáv - sv. Anna, Panna Mária a Ježiš v podobe dieťaťa. Nad ním sa vznáša Duch Svätý v podobe holubice a celkom hore je v podobe starca zobrazený Boh Otec, čo možno chápať ako paralelu medzi nebeskou a pozemskou trojicou. Zaujímavou a veľmi cennou časťou maľby je aj dokumentárne zobrazenie banských a hutníckych činností, ktoré pôsobia realistickým dojmom. Originál obrazu sa dnes nachádza na severnej stene presbytéria Katedrály Nanebovzatia Panny Márie v Rožňave a technická kópia, namaľovaná Annou Svetkovou, je súčasťou Expozície baníctva a hutníctva Gemera v Banickom múzeu v Rožňave.

Cieľom vydania tejto publikácie je obznámiť čitateľa, o okolnostiach vzniku umeleckého diela a dať mu možnosť porozumieť jeho umelecko - teoretickej interpretácii. Nezanedbateľnú časť obsahu tvorí opis výjavov z banských a hutníckych činností, ktoré sú doplnené obrázkami detailov obrazu. Súčasťou publikácie je aj plagát *Metercie*, s rozmermi 30 x 40 cm. Publikácia bude dostupná vo všetkých prevádzkach Banického múzea v Rožňave. Veríme, že si medzi našimi návštevníkmi nájde svojho čitateľa. ■

Nové skvosty Banického múzea v Rožňave

Do múzea každý rok pribúdajú nové predmety, o ktorých Komisia na tvorbu zbierok rozhodne, či sa z nich stanú zbierkové alebo pomocné predmety. Počas roka 2023 spomenutá komisia zasadala v apríli. Vďaka mnohým dobrým ľuďom z celého kraja sa do múzea dostalo veľa krásnych, zaujímavých a samozrejme hodnotných predmetov.

Denisa AMBRÚŽOVÁ

Z celého počtu 64 ks predložených predmetov komisia schválila do zbierkového fondu 62 ks, zvyšné 2 ks bol označený ako pomocný materiál do fondu speleológie. Do fondu baníctva

a hutníctva sa zaradili predmety, ktoré naše múzeum získalo prevodom správy z Pamiatkového úradu v Bratislave, a tiež ďalšie predmety získané darom. Vďaka štedrým darcom boli o krásne zbierky zhodnotené aj nasledovné zbierkové fondy, ako už spomenutá Speleo-

lógia, História I (do roku 1918) a História II (od roku 1918). Celková nadobúdacia hodnota nových zbierkových predmetov činí 862 Eur.

Touto cestou by sme sa radi poďakovali všetkým priaznivcom - darcom, ktorí darovanými predmetmi významne obohatili zbierkové fondy Banického múzea v Rožňave.

Veríme, že aj v budúcnosti, tak ako doposiaľ, pribudne mnoho ďalších predmetov, ktoré potešia ako pracovníkov múzea, tak aj návštevníkov. ■

Gotickou cestou s múzejným pedagógom

Banické múzeum v Rožňave pripravilo v partnerstve s OZ Gotická cesta pre všetky vekové kategórie od detí až po seniorov poznávacie exkurzie s múzejno-pedagogickým programom po Gotickej ceste. Podujatie sa konalo pri príležitosti Roku nástennej maľby v Banskobystrickom a Košickom kraji. Rok nástennej maľby 2023 bol vyhlásený pri príležitosti získania Značky Európske dedičstvo. Túto značku získalo ako súhrnná lokalita 12 kostolov v regióne Gemer a Malohont. Získanie Značky Európske dedičstvo nás zároveň zaväzuje k šíreniu informácií o tom, čo táto značka vlastne znamená, aké hodnoty reprezentuje. Značka Európske dedičstvo je udeľovaná lokalitám, ktoré zohrali významnú úlohu v procese tvorby spoločných európskych hodnôt, alebo sú symbolom týchto hodnôt. Jedinečné fresky talianskej školy v gotických kostoloch v regiónoch Gemer a Malohont odzrkadľujú prelínanie európskych kultúr a hodnôt ako v oblasti umenia, tak v poznatkoch v oblasti ťažby a spracovania nerastného bohatstva, či prenosu vedomostí a zručností medzi európskymi národmi.

Gabriella BADIN

Záujemcovia od mája až do konca novembra mali možnosť navštíviť a spoznávať štyri kostoly Štítického okruhu Gotickej cesty Gemera. Prezreli si kostol reformovanej cirkvi v Plešivci a následne aj evanjelické kostoly v Štítniku, Ochtinej a Kocelovciach. Exkurzie odborne sprevádzal Peter Palgut z OZ Gotická cesta. Múzejno-pedagogický program pripravili a viedli múzejní pedagógovia Banického múzea Gabriella Badin a Brigita Nagyová.

Pre najmenších bol počas prázdnin zorganizovaný letný tábor, ktorý bol celý venovaný gotike. Konal sa pod názvom **VI. letný múzejný tábor pre deti v partnerstve s OZ Gotická cesta - Gotika s Banickým múzeom** v dvoch turnusoch. Prvý turnus sa konal v dňoch 17. - 21. a druhý turnus 24. - 28. júla 2023 pre vekovú kategóriu od 6 do 10 rokov s pestrým programom. Účastníci

Maľovanie gotických výjavov a ornamentov na drevenú kazetu do vlhkej omietky.

tábora sa oboznámili s mnohými zaujímavosťami, ako stredoveké baníctvo s dôrazom na neskorogotickú tabuľovú maľbu 510 ročnej rožňavskej Metercie, súčasťou ktorej bolo aj hľadanie pokladov ako aj geologická bádateľňa s ryžovaním zlata, hľadaním fosílií a návštevou „podzemnej bane“. Všetky spomenuté kostoly deti navštívili v rámci dvoch poznávacích exkurzií. Na prvej sa dostali do gotických kostolov v Kocelovciach a Plešivci a na druhej spoznali gotické kostoly v Štítniku a Ochtinej. Na komentovanej prehliadke sa deti oboznámili s históriou doby a gotickým štýlom výstavby, ako aj s obsahom gotických fresiek v jednotlivých kostoloch, pričom v každom kostole sme im pripravili aj kreatívnu činnosť. Deti

Fresky Gemera a Malohontu

si museli poskladať obrazy z fresiek jednotlivých kostolov, ktoré sme potom zviazali do knižiek. Takto si vyhotovili na pamiatku krásne leporelo s biblickými výjavmi z gotických fresiek. Účastníci táborov si vyskúšali namaľovať aj zjednodušenú fresku s gotickými ornamentmi do vlhkej omietky. Absolvovali sme aj **návštevu Ochtinskej aragonitovej jaskyne**, z ktorej mali deti veľkú radosť. Nezabudli sme ani na gotické umelecké remeslá, v rámci ktorých si vyskúšali prácu s kožou, výrobu papiera, viazanie kníh či výrobu gobelínu. Na tejto časti celoročného programu sa spolupodieľali aj Jaroslava Neubauerová, Ingrid Liptáková a Erika Hermélyi Gecelovská.

Žiaci 2. stupňa základných škôl a študenti stredných škôl sa zúčastnili programu v rámci podujatia pod názvom Výjazdové workshopy s Banickým múzeom v mesiacoch jún, september a október. V rámci študijných exkurzií po gotickej ceste záujemcovia navštívili všetky spomenuté gemerské gotické kostoly s komentovanou prehliadkou a vyrobili si magnetku s biblickými výjavmi z gotických fresiek. Niektoré skupiny absolvovali aj maľovanie zjednodušenej fresky, čiže maľovanie gotických výjavov a ornamentov na drevenú kazetu do vlhkej omietky ako aj výrobu pamätných odznakov s logami kostolov Gotickej cesty.

Žiaci a študenti nielen pozorne počúvali zaujímavý výklad v kostoloch, ale si aj zaznamenávali poznatky. Poslúžilo im to hlavne pri vyplnení kvízu, ktorý sme pre nich pripravili o každom kostole. S radosťou sme skonštatovali, že naši účastníci exkurzií si získané vedomosti dobre zapamätali a pripravený kvíz hravo zvládli.

Študijná exkurzia v evanjelickom kostole v Kocelovciach.

Niektorí študenti stredných škôl mali možnosť stretnúť sa aj s reštaurátormi gotických fresiek, Petrom Koreňom a spol., v plešivckom kostole, ktorí im porozprávali a ukázali, ako sa táto vzácna činnosť na ochranu gotických kostolov odborne vykonáva. Komentovanú prehliadku kostolov pre maďarskú skupinu viedol Norbert Mogyorósi.

Pre dospelých záujemcov návštevu kostolov zabezpečila spoločnosť Košice Región Turizmus (KRT) v rámci programu Gemerské sakrálné tajomstvá I a II. Naša organizácia pre nich pripravila gotické workshopy v Galérii Banického múzea 5. mája a 22. júla 2023 s podobným programom ako pre stredoškolskú mládež. Účastníci workshopu absolvovali prezentáciu získania pigmentov z rôznych druhov minerálov na maľbu fresiek, maľovanie gotických výjavov a ornamentov na drevenú kazetu do vlhkej omietky pod vedením Barbory Krajčiovej, a výrobu pamätných odznakov s logami kostolov Gotickej cesty.

Pre seniorov sme pripravili program vo forme **Poznávacieho zájazdu po Gotickej ceste** v mesiaci november 2023 vo viacerých turnusoch. Navštívili sme spolu všetky gotické kostoly na Gotickej ceste Gemera, čoho súčasťou bola komentovaná prehliadka. Pod vedením múzejných pedagógov si mohli vyrobiť pamätné magnetky s výjavmi gotických nástenných maľieb kostolov Gotickej cesty. Seniori absolvovali exkurziu s veľkým záujmom a aktívne sa zapojili do všetkých činností.

Pre žiakov 1. až 4. ročníka ZŠ sme ešte v decembri pripravili Vianočné tvorivé dielne, v rámci ktorých si mohli vyrobiť vianočné dekorácie s gotickými motívami. Týmto sme ukončili náš gotický múzejno-pedagogický rok.

Záverom Rok nástennej maľby 2023 v Banickom múzeu v Rožňave môžeme hodnotiť veľmi pozitívne. Priniesol nám veľa nových skúseností s múzejno-pedagogickou prácou v teréne pre rôzne vekové kategórie. Využili sme všetky dostupné možnosti poznávacej exkurzie pre najširšie skupiny spoločnosti. Účastníci odchádzali z jednotlivých exkurzií a workshopov spokojní s tým, že spoznali nepoznanú krajinu a vzácne kultúrne dedičstvo ukryté v zákutiach gemerskej krajiny. Znovu sa potvrdilo to, aké dôležité je vystúpiť spoza múrov múzea a rozšíriť tak jeho pôsobenie v celom regióne, pretože raz vidieť je viac ako dvakrát počuť. ■

Múzeum navštívil prapravnuk Miklósa Lakatosa

Sylvia HOLEČKOVÁ

Rožňavský rodák Miklós Lakatos (1824–1913) bol právnikom a dôstojníkom 9. košického honvédskeho práporu (kassai vörössipkás 9. honvédszászlóalj főhadnagya) počas revolučných rokov 1848 – 1949.

Za účelom bádania naše múzeum v máji 2023 navštívili prapravnuk Miklósa Lakatosa, novinár Miklós Horváth a historik Mihály Bartos z Budapešti. Cieľom návštevy boli informácie viažuce sa k osobnosti Miklósa Lakatosa získané výskumom kurátorky fondu História I, ktorá sa predmetnej téme venovala v rámci výskumnej úlohy zameranej na Mestské múzeum v Rožňave.

Historik Mihály Bartos (vľavo) a prapravnuk Miklósa Lakatosa, novinár Miklós Horváth (vpravo) v múzeu.

Pozostalosť tohto významného rožňavského rodáka bola v roku 1913 darovaná Mestskému múzeu v Rožňave. Žiaľ, z 33 kusov predmetov, evidovaných v prírastkovej knihe Mestského múzea v Rožňave, bol v zbierkovom fonde Banického múzea v Rožňave zistený jeden predmet – stuha na veniec vo farbách maďarskej trikolóry, na oboch koncoch s pozlátenými strapcami, s textom písaným zlatou farbou v znení: *Lakatos Miklósnak országggyűlési képviselő névnapjára Tiszteletű 1889. dec. 6. Makray nővérek* (Poslancovi parlamentu Miklósovi Lakatosovi z príležitosti menín Ctiteľia 6. dec. 1889 Sestry Makray). Stuha je evidovaná v historickom fonde múzea.

V rožňavskom archíve sa nachádza originál listiny v maďarskom jazyku z roku 1844, ktorou Ferdinand poveruje súdnu tabuľu, aby vydala potvrdenie Miklósovi Lakatosovi zastávať funkciu sudcu. Uvedené zistenia boli poskytnuté bádateľom a veríme, že prispeli k ďalšiemu spracovaniu a poznaniu životnej dráhy Miklósa Lakatosa.

Miklós Lakatos zomrel pred 110 rokmi, 30. mája 1913 v Budapešti. Pochovaný je na cintoríne Fiumei út (Fiumei úti sírkert), ktorý je najvýznamnejším cintorínom v Budapešti a v celom Maďarsku. ■

O múzejných novinách v múzejných novinách

Banické múzeum v Rožňave vydáva svoje múzejné noviny nepretržite už 35 rokov. Prvé múzejné noviny boli vydané 18. mája 1988 pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí. Od tohto dátumu pribudol každý rok jeden výtlačok s výnimkou roku 2002, kedy pribudli dva, jeden hneď v januári pri príležitosti 100. výročia založenia múzea. Druhý bol vydaný v obvyklom termíne. Od roku 1991 múzejné noviny boli vydávané v septembri a od roku 2003 v decembri. Prvých osem výtlačkov bolo vytlačených na papier vo veľkosti približne A3 strany a boli skladané v polovici.

Erika HERMÉLYI GECELOVSKÁ

V roku 1996 sa veľkosť strán novín zmenila na veľkosť približne A4 a používame ju dodnes. Čo do rozsahu, niekoľko prvých čísel malo rozsah približne šiestich A3 strán. Zlom nastal

v roku 1991, kedy boli vydané dvojstranové múzejné noviny. Od roku 1999 sa počet strán novín začal postupne zvyšovať. Najrozsiahlejšie múzejné noviny boli vydané v rokoch 2016 a 2022. Spoplatnené boli len raz a to v roku 1990 sumou vo výške 2,- Kčs. V tomto ročníku novín

boli plné dve strany napísané v maďarskom jazyku.

Múzejné noviny mali od začiatku ich vydávania pomerne rovnakú štruktúru. Na prvej strane bol vždy príspevok riaditeľa múzea, v prvých piatich ročníkoch mal tento príspevok názov Na margo sviatku. Ostatné príspevky boli venované historickým a múzejným témam, novinkám v danom roku, ale tiež dejepisným zaujímavostiam z regiónu, ktoré boli doplnené o čierno-biele fotografie. Od roku 2017 až dodnes je posledná strana novín venovaná programu výstav a podujatí pre nasledujúci rok. V roku 1992 sa objavila rubrika Viete, že ..., ktorá sa však následne zopakovala len 3-krát. V úplne prvom ročníku bol dokonca súťažný vedomostný kvíz s vecnými cena-

mi určený pre čitateľov. Zaujímavou by sa pre mnohých mohla stať aj rubrika s názvom Humor v múzeu, ktorú tvorilo niekoľko vtipných historiek z prostredia múzeí, ale vyskytla sa len v jednom ročníku (1996).

Od začiatku vydávania múzejných novín bolo skôr pravidlom, že autormi článkov boli aj externí prispievatelia. Od roku 2008 sa postupne toto pravidlo stávalo už len sporadickou výnimkou. Určite budem hovoriť za všetkých zamestnancov Banického múzea v Rožňave, keď vyslovím potešenie, že ani tento rok neporušíme tradíciu a prinášame Vám už 36. ročník múzejných novín. Čitatelia ich nájdu vo všetkých našich prevádzkach vo fyzickej podobe, alebo v elektronickej na webovej stránke múzea. ■

Pamiatky rožňavského cechu garbiarov v historickom fonde Banického múzea

Cechový život v Rožňave bol pestrý a pestrý bol aj život remeselníkov v cechoch. Cechy vznikali, zanikali, spájali sa s inými cechmi a neskôr sa opäť osamostatnili. V Rožňave vytvorilo cechov v rôznych historických obdobiach viac ako 40 druhov remesiel. Začiatkom 18. storočia sa stal významným garbiarsky cech a už v poslednej tretine 18. storočia pozícia garbiarov, ktorí sa zaoberali spracovaním kože, významne vzrástla. V cechu tohto remeselného odvetvia sa začali prvýkrát prejavovať kapitalistické prvky a práve z tohto remesla vznikol jeden z prvých priemyselných podnikov na území Gemerskej župy, najvýznamnejšia a najprosperujúcejšia manufaktúra v dejinách Rožňavy – Markova manufaktúra na spracovanie kože, ktorú v roku 1782 založil šikovný garbiarsky cechmajster Pál Markó (1751 – 1819).

Sylvia HOLEČKOVÁ

V súčasnosti sa o živote garbiarov dozvedáme aj prostredníctvom zbierok, vďaka ktorým spoznáваме ich súkromný, verejný, predovšetkým však cechový život, a ktoré sú významným prameňom informácií o remeselníckej minulosti nášho mesta.

Truhlica rožňavského cechu garbiarov, 18. stor.

Rožňavskému cechu garbiarov patrila jednoduchá truhlica z tvrdého dreva vyrobená v 18. storočí. Natretá je čiernou farbou a opatrená je štyrmi nohami trojuholníkového tvaru. Na jej čelnej strane je otvor na kľúč s ozdobným kovovým štítom, na bočných stranách železné rukoväte s úchytokou. Má profilovaný vrchnák, na ktorom je nalepený štítok s textom v maďarskom jazyku v znení: *TIMÁR CÉH LÁDÁJA* (Truhlica cechu garbiarov). Vnútro truhlice je oblepené ozdobným papierom s modro-sivo-čierno-bielym vzorom. Vľavo je drevená priehradka s vrchnákom, pod ktorou sú štyri malé zásuvky, z ktorých dve majú malú červenú koženú úchytku. Vrchnák je z vnútornej strany zdobený železnými kovanými pántami, uprostred neho je nalepený papier s maľovaným portrétom muža a ženy v ozdobnom, farebnými kvetmi ovenčenom ráme s krátkym tlačným textom – citátom v maďarskom jazyku: *Halvány vagy mint a szelid hold 5 piros is mint*

csak a rózsza Ajakad mint a szamócza Azért oly jó a csókja (Si bledá ako jemný mesiac a červená ako ruža, tvoje pery sú ako jahody, preto je tvoj bozk taký dobrý).

Cechové truhlice slúžili na odkladanie cechových písomností, uchovávanie cechových pečatidiel, zvolávacích tabulí, sošiek patrónov, korbáčov, písacích rekvizít, peňazí a iných cenností. Okrem úžitkovej mali aj symbolickú funkciu. Ich otvorením a zatvorením sa začala a končila cechová schôdza. Úlohu zohrávali aj pri cechových zvyklostiach, kedy po voľbe nového cechmajstra majstri slávnostne premiestnili cechovú truhlicu do domu nového cechmajstra.

Zvolávacia tabuľka rožňavského cechu garbiarov je vyrobená z mosadze. Má profilovaný okraj, ktorý je po obvode vnútornej strany zdobený radom bodiek. Zdobená je rytým nápisom v maďarskom jazyku: *A Betsületes Privilegiált Rosnyói Timár Czéh jelle* (znak čestného privilegovaného rožňavského cechu garbiarov) a motívom

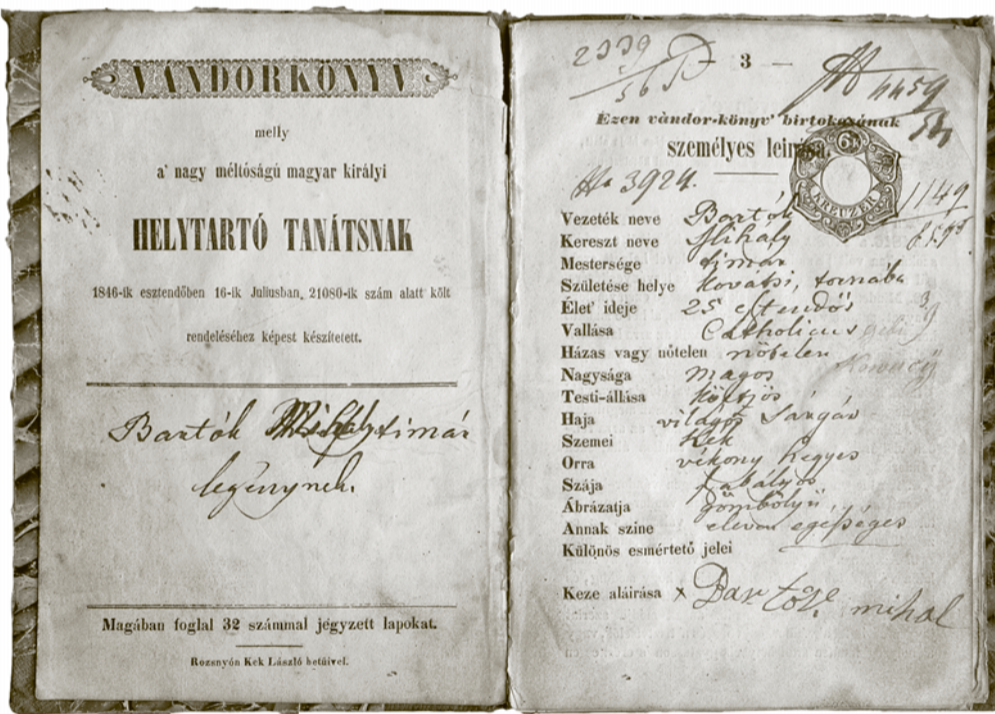
dvoch oproti sebe stojacich levov, držiacich dva prekrížené pracovné nástroje – garbiarske nože. Na zadnej strane tabuľky je schránka na uloženie správy zdobená rytým motívom listov a kvetinovým motívom, s „rozsypaným“ vročením 1836.

Zvolávacia tabuľka rožňavského cechu garbiarov, 1836.

Zvolávacie tabuľky slúžili na zvolávanie všetkých členov cechu na cechové schôdze. Dokazovali legitimitu, právo cechmajstra ako zákonne zvoleného predstaveného cechu. Tabuľka zároveň znamenala, že osoba, ktorá sa ňou preukazuje, je hodnoverná.

Vandrovná knižka garbiarskeho tovariša Mihály Bartóka bola vytlačaná v Rožňave v dielni Lászlóho Kéka v súlade s nariadením Uhorskej miestodržiteľskej rady zo dňa 16. júla 1846 pod číslom 21080. Obsahuje 32 číslovaných strán.

Na prvej strane je vyobrazený erb Uhorského kráľovstva. Podrobný popis majiteľa knižky, garbiarskeho tovariša Mihály Bartóka a jeho vlastnoručný podpis je na strane 3. Strany 4, 5 a 6 obsahujú zoznam pravidiel, ktoré musia tovariši počas vandrovky dodržať, vrátane správania sa tovarišov, pravidiel používania knižky a spôsobu prevedenia zápisu do vandrovnej knižky: majster musí uviesť dátum odkedy dokedy u neho tovariš pracoval a ako sa správal. Ďalšie body sa vzťahujú na to, ako postupovať pri strate knižky alebo pri úplnom zapísaní strán v knižke.

Prvý zápis o majiteľovi knižky je z 9. apríla 1848 na strane 7 a podáva svedectvo o tom, že Mihály Bartók sa statočne svojmu remeslu vyučil v koželužnej manufaktúre Józsefa Marka v Rožňave. V knižke je spolu 45 zápisov, z nich je 6 v maďarčine, ostatné sú v nemeckom jazyku. Zápisy obsahujú informácie o dĺžke vykonávanej práce u podpísaného majstra, o prechode mestom počas vandrovky a o tom, kam mal tovariš namierené. Zápisy o dĺžke pracovného pomeru majú zväčša nasledujúce znenie: majiteľ tejto vandrovnickej knižky pracoval u mňa 5 týždňov a za ten čas sa správal verne a usilovne. Potvrďujem to svojim podpisom. Z obsahu knižky vyplýva, že Mihály Bartók vandroval od 3. septembra 1849 do 24. júna 1863.

Zaujímavým zdrojom informácií je Potvrdenie o výmene vandrovnej knižky Mihály Bartóka v ktorom sa píše:

”

Vážený pán hlavný cechmajster!
Dnešným dňom som vymenil garbiarskemu tovarišovi Mihályovi Bartókovi narodenému v Kováčovej vandrovnú knižku, ktorá mu bola vydaná v roku 1848 a obsahovala 32 očíslovaných strán z toho dôvodu, že sa v nej už všetky strany zaplnili. Vzhľadom na to, že ak by niekedy v budúcnosti menovaný tovariš vandrovnicu knižku potreboval, najľahšie ju nájde u váženého cechu.

Považujem preto za najrozumnejšie uložiť ju v cechovej truhlici a za týmto účelom Vám ju posiadam.
Rožňava, 9. septembra 1863 Tuk József, hlavný sudca mesta. Vážený adresát Bölcsházy Sámuel, hlavný cechmajster cechu garbiarov v meste

”

V koželužnej továrni Józsefa Marka sa statočne svojmu remeslu vyučil aj tovariš Gustav Csöke. Svedectvo o tom podáva zápis v jeho vandrovnej knižke zo dňa 3. júna 1856 v Rožňave. ■

Vandrovná knižka Mihály Bartóka, 1848. Foto L. Dúran.

Deň baníkov v Banickom múzeu v Rožňave

Už tradične v prvej polovici septembra, tento roku konkrétne 14.9.2023, Banické múzeum v Rožňave zrealizovalo celodenné podujatie Deň baníkov. Tentokrát bolo podujatie súčasťou sprievodného programu Rožňavského jarmoku.

Brigita NAGYOVÁ

Mladší školáci mali možnosť zapojiť sa do besedy s bývalým baníkom, Ondrejom Juhászom, ktorý si zaspomínal na prácu v bani. Vo svojom rozprávaní objasnil ako prebieha práca v bani, vysvetlil podmienky, kto môže byť baníkom, akú výstroj má mať baník, aké povinnosti má strelmajster, taktiež fyzic-

ky ukázal signalizácie lampou, manipuláciu s vrtačkou a mnoho iného.

Pán Ondrej Juhász tento rok dovŕšil svoje 70. narodeniny. Od roku 1977 do roku 1980 pracoval v Železorzudných baniach v Rudnej najprv ako pomocný pracovník pri doprave rudy a potom ako pomocník strelmajstra. Kurz strelmajstra predáka ukončil s vyznamenaním v Rudňanoch. Kvôli oprave bane vo svojej rodnej obci pokračoval vo svojej profesii v Čučme v Mária bani. Na určitý

čas sa ešte vrátil do Rudnej ale v rokoch 1982, keď baňu v Rudnej likvidovali odišiel do Rakovníce do bane Mier, kde

pracoval až do dôchodku ako strelmajster.

Po besede si žiaci poskladali puzzle o rožňavskej Metercií, kde sa naučili identifikovať jednotlivé banícke a hutnícke práce na tejto tabuľovej maľbe. Prednášku o Rožňavskej Metercií, ktorá tento rok slávi 510. výročie vyhotovenia mali možnosť si vypočuť starší školáci priamo pri technickej kópii v Expozícii baníctva a hutníctva Gemera. Žiaci mali celý deň možnosť previesť sa banským vláčikom do štôlnie Alexander. ■

Plán výstav a podujatí Banického múzea v Rožňave v roku 2024

TERMÍN	MIESTO	PODUJATIE	OBSAH
Január 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Otvorená galéria	Slávnostné ukončenie projektu Otvorená galéria – IROP Prezentácia stálej expozície výtvarného umenia
01.02.2024 – 29.03.2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Jana Kušníerová – Dozrievanie	Autorská výstava
Február 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Tvoj objektív, tvoj príbeh... Umelecké záblesky	Vyhlasenie výsledkov výtvarnej fotografickej súťaže
Február 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Fašiangy s Banickým múzeom	Múzejno-pedagogické aktivity pre žiakov MŠ, ZŠ a rodiny s deťmi
08.02.2024 – 04.04.2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	József Farkas Valašský rok/Pásztoreztendó	Autorská fotografická výstava - portréty pastierov a hudobníkov
26.02.2024 – 01.03.2024	ZC Sentinel	Jarné prázdniny v múzeu	Múzejno-pedagogické aktivity pre prázdninujúce deti a ich rodičov (V. ročník)
Marec – august 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	V moci noci	Prírodovedecká výstava zameraná na prezentáciu sov z Východoslovenského múzea v Košiciach
06.03.2024	Radnica Mesta Rožňava	Národy a národnosti na dnešnom území Košického samosprávneho kraja v premenách času	Odborná konferencia zameraná na dejiny jednotlivých národov, resp. národnostných menšín, ktoré v minulosti obývali či stále obývajú to územie východného Slovenska, ktoré dnes stotožňujeme s územím Košického samosprávneho kraja
Marec 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Veľkonočné tvorivé dielne	Cyklus tvorivých dielní s veľkonočnou tematikou
04.04.2024 – 31.04.2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Gemer - Spiš	Fotografická výstava zo zbierok Szilárda Schermanna v spolupráci s Múzeom Spiša v Spišskej Novej Vsi
Apríl 2024	ZC Sentinel	Deň Zeme	Podujatie pre verejnosť a múzejno-pedagogické aktivity pre žiakov (VI. ročník)
Apríl – Október 2024	ZC Sentinel	Voda nad zlato	Múzejno-pedagogické aktivity na environmentálnu tému VODA
Apríl – Október 2024	ZC Sentinel	Geo-hodinka	Múzejno-pedagogické aktivity v Geologickej bádateľni pre deti a ich rodičov
26.04.2024 – 31.07.2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Marta Vajda – Svetlá mojej duše	Autorská výstava
Máj 2024	Všetky prevádzky BM	Noc múzeí a galérií	Podujatie pre širokú verejnosť
31.05.2024 – 02.06.2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Víkend otvorených parkov a záhrad	Podujatie pre širokú verejnosť
10.06.2024 – 30.09.2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Na dvoch kolesách	Výstava zbierky modelov bicyklov Jána Trulíka
Jún 2024	Všetky prevádzky BM	Týždeň detí	Celotýždňové podujatie pre deti pri príležitosti MDD
Jún 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Tvoj objektív, tvoj príbeh... Umelecké záblesky	Vyhlasenie 2. ročníka súťaže výtvarnej fotografie
Jún 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Noc s Banickým múzeom	Nocovanie v Banickom múzeu v Rožňave – zážitkovo-náučná aktivita pre deti od 7 do 10 rokov
Jún – August 2024	ZC Sentinel	Geo-hodinka	Múzejno-pedagogické aktivity v Geologickej bádateľni pre deti a ich rodičov
04.07.2024 – 30.08.2024	Andrássyho obrazáreň	Marek Hajkovský – Hradý a zámky	Autorská fotografická výstava
Júl 2024	Všetky expozície BM a terén	Za sovami na bicykloch	Letný múzejný tábor pre deti v dvoch turnusoch, v roku 2024 zameraný na témy: sovy, bicykle a i. (VII. ročník)
Júl – August 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Leto s Banickým múzeom	Každoročný múzejný program pre žiakov letných škôl a rodiny s deťmi zameraný na tému Sovy, bicykle a iné individuálne
Od 29.08.2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	80. výročie SNP	Cyklus prednášok k 80. výročiu SNP
05.09.2024	ZC Sentinel	Deň baníkov	Medzinárodný festival pre študentov stredných škôl zameraný na banické tradície a históriu s prepojením na umenie a remeslá
12.09.2024 – 19.12.2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Vaše staré svadobné šaty	Výstava zbierky svadobných šiat Jany Mládek-Rajniakovej
September – November 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Už som v obraze	Participačná výstava v spolupráci s OZ Art Inn
08.10.2024 – 30.01.2025	Galéria Banického múzea v Rožňave	Slovenská stopa v dejinách Gemera	Výstava zameraná na prezentáciu výsledkov výskumu z oblasti regionálnych dejín Gemera
Október 2024	Andrássyho obrazáreň	IV. ročník medzinárodného hudobného festivalu Pro musica nostra Gemeriensis	Koncert vážnej hudby v spolupráci s Hudobným centrom – Music Centre Slovakia pre širokú verejnosť
November 2024	ZC Sentinel	Týždeň vedy a techniky	Podujatie pre žiakov ZŠ, študentov SŠ a pre širokú verejnosť
December 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Vianočné tvorivé dielne	Cyklus tvorivých dielní s vianočnou tematikou
December 2024	Galéria Banického múzea v Rožňave	Vianoce v múzeu	Každoročné podujatie pre širokú verejnosť

Zmena programu výstav a podujatí vyhradená! Aktuálne informácie na www.banmuz.sk ■ Kolektív pracovníkov Banického múzea v Rožňave sa teší na Vašu návštevu!

Navštívte stále expozície a pracoviská Banického múzea v Rožňave:

Historická expozícia – prezentačný múzejný depozitár
Šafárikova 31, 048 01 Rožňava, tel.: 058/734 37 10

Zážitkové centrum SENTINEL
Šafárikova 43, 048 01 Rožňava, tel.: 058/734 40 98

- **Expozícia baníctva a hutníctva Gemera**
- **Čas pary v Banickom múzeu**
- **Banská doprava**
- **Expozícia prírody Slovenského krasu a príslahých oblastí**
- **Geologická bádateľňa** (v sezóne)

Galéria Banického múzea v Rožňave

Námestie baníkov 25, 048 01 Rožňava, tel.: 058/732 30 41
• **expozícia Otvorená galéria**

Andrássyho obrazáreň v Krásnohorskom Podhradí

Lipová 122, 049 41 Krásnohorské Podhradie
Obrazáreň je otvorená len v sezóne (júl – august)

Viac informácií:

info@banmuz.sk, 058/734 37 10, www.banmuz.sk

MÚZEJNÉ
NOVINY

Vydáva: Banické múzeum v Rožňave, Šafárikova 31, 048 01 Rožňava ■ Zodpovedný redaktor: Pavol Lackanič

■ Vychádza raz ročne.

Príspevky neprešli jazykovou úpravou. ■ Grafická úprava a tlač: ADIN, s.r.o.